

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Грицай С.М.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

Анотація. У статті теоретично обґрунтовується модель забезпечення формування політичної культури майбутнього вчителя. Автором розглядаються складові розробленої моделі (цільова, концептуальна, технологічна та інші).

Модель враховує особливості професійної підготовки майбутнього вчителя. Вона розроблена на основі змісту й структури політичної культури особистості, інноваційної мети й змісту політичної освіти сучасного педагога, змісту й структури навчально-виховного процесу.

Ключові слова: політична культура майбутній вчитель, формування, модель.

Аннотация. Грицай С.М. Теоретическое обоснование модели обеспечения формирования политической культуры будущего учителя. В статье теоретически обосновывается модель обеспечения политической культуры будущего учителя. Автором рассматриваются составляющие разработанной модели (целевая, концептуальная, технологическая и др.). Модель учитывает особенности профессиональной подготовки будущего учителя. Она разработана на основе содержания и структуры политической культуры личности, инновационной цели и содержания политического образования современного педагога, содержания и структуры учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: политическая культура будущий учитель, формирование, модель.

Annotation. Grytsay S.M. The theoretical substantiation of model of maintenance of formation political crop of the future teacher. In the article the model of maintenance of political crop of the future teacher is theoretically justified. By the author are considered amounting designed models (target, conceptual, technological, etc.). The model takes into account features of professional training of the future teacher. It is developed on the basis of the contents and frame of political crop of the person, the innovational purpose and the contents of political education of the modern teacher, the contents and frame of teaching and educational process.

Keywords: political crop, the future teacher, formation, model.

Вступ.

В умовах сучасного розвитку української державності пріоритетним є формування правового суспільства і формування свідомих громадян. Тому формування політичної культури майбутнього вчителя набуває сьогодні особливої актуальності, оскільки саме вчителю належить важлива місія виховання молодого покоління, гідного своєї держави. Це спричиняє потребу у визначенні позицій сучасним педагогом завдань, цілей та методів процесу розвитку і формування особистості громадянина. Оновлення життєвої позиції школярів потребує розв'язання цілого комплексу правових, культурно-просвітницьких, політичних, психологічних, соціальних проблем, висуває нові вимоги до реалізації завдань виховання, зокрема політичного. Розв'язанню проблеми формування політичної культури майбутнього вчителя сприятиме розробка і обґрунтування моделі забезпечення цього процесу. Обґрунтування та використання моделювання можна знайти в наукових працях І. Богаченка, В. Введенського, Н. Кузьміної, Н. Кухарева, Є. Хрикова, О. Ченцова, Р. Шакурова, І. Шалаєва та інших дослідників. Учені підкреслюють, що моделювання має велике значення для вивчення систем, які ще не набули цілісного адекватного теоретичного обґрунтування. У такому разі моделі, що створюються, виконуватимуть декілька функцій: дослідження, прогнозування, управління, вимірювання та контролю.

Формулювання цілей роботи

Мета нашого дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності політичної культури майбутнього вчителя, визначенні особливостей її структурних компонентів, експериментальній перевірці моделі їх науково-технологічного забезпечення.

Результати дослідження.

Для досягнення поставлених у дослідженні мети і завдань нами було застосовано метод моделювання, який розкриває не тільки інваріантні, ідеалізовані параметри особистості, професійної діяльності, професійної культури фахівця, але й процес формування їх складових. За допомогою моделювання можна створити цілісне уявлення про структуру певної педагогічної системи або процесу, особливості їх функціонування, проблеми та суперечності, що в них виникають, накреслити перспективи розвитку. Отже, ми виходили з того, що представлення забезпечення формування політичної культури майбутнього вчителя у вигляді моделі дасть змогу комплексно й диференційовано підійти до організації цілеспрямованого навчально-педагогічного процесу та значно підвищити його якість щодо формування досліджуваної якості особистості.

Відзначимо, що під *науково-методичним забезпеченням* розуміємо сукупність змістових і процесуальних засобів, які сприяють формуванню політичної культури майбутнього вчителя.

Основними принципами побудови нашої моделі визначено такі.

1. Системність: політична культура майбутнього вчителя є системним явищем, що має певну сукупність елементів, які перебувають у певних відношеннях і зв'язках між собою, утворюють певну цілісність, єдність.

2. Якісність: політична культура вчителя складається з певної сукупності якостей особистості, що утворюють системну якість. Вона виявляється на межі двох систем: внутрішньої – суб'єктивного середовища та зовнішньої – об'єктивного середовища з певними властивостями.
3. Детермінованість: політична культура майбутнього вчителя характеризується не тільки наявністю зв'язків і відношень, що її утворюють, а й нерозривною єдністю з внутрішнім і навколишнім професійно-освітнім середовищем, при взаємодії яких вона виявляє свою цілісність.
4. Динамічність (процесуальність): політична культура не має статичного вигляду. Вона є процесуальним явищем, яке існує тільки в актуальних процесах або діях. Тільки в контексті тих чи інших навчально-виховних завдань можна говорити про певні знання, уміння, навички, політичну компетентність тощо, рівні їх прояву.
5. Діяльністність: формування політичної культури майбутнього вчителя відбувається в навчально-виховному процесі, який передбачає залучення студентів у різні види навчальної та виховної діяльності, до участі в органах самоврядування, у спілкування.
6. Технологічність формування політичної культури потребує визначення етапів реалізації цього процесу, їх змістового наповнення та забезпечення їх необхідним методичним інструментарієм.
7. Діагностичність: формування політичної культури майбутнього вчителя потребує моніторингового забезпечення.

У моделі зафіксовано мету і завдання процесу формування політичної культури майбутнього вчителя. Розроблену модель наочно представлено на рис. 1.

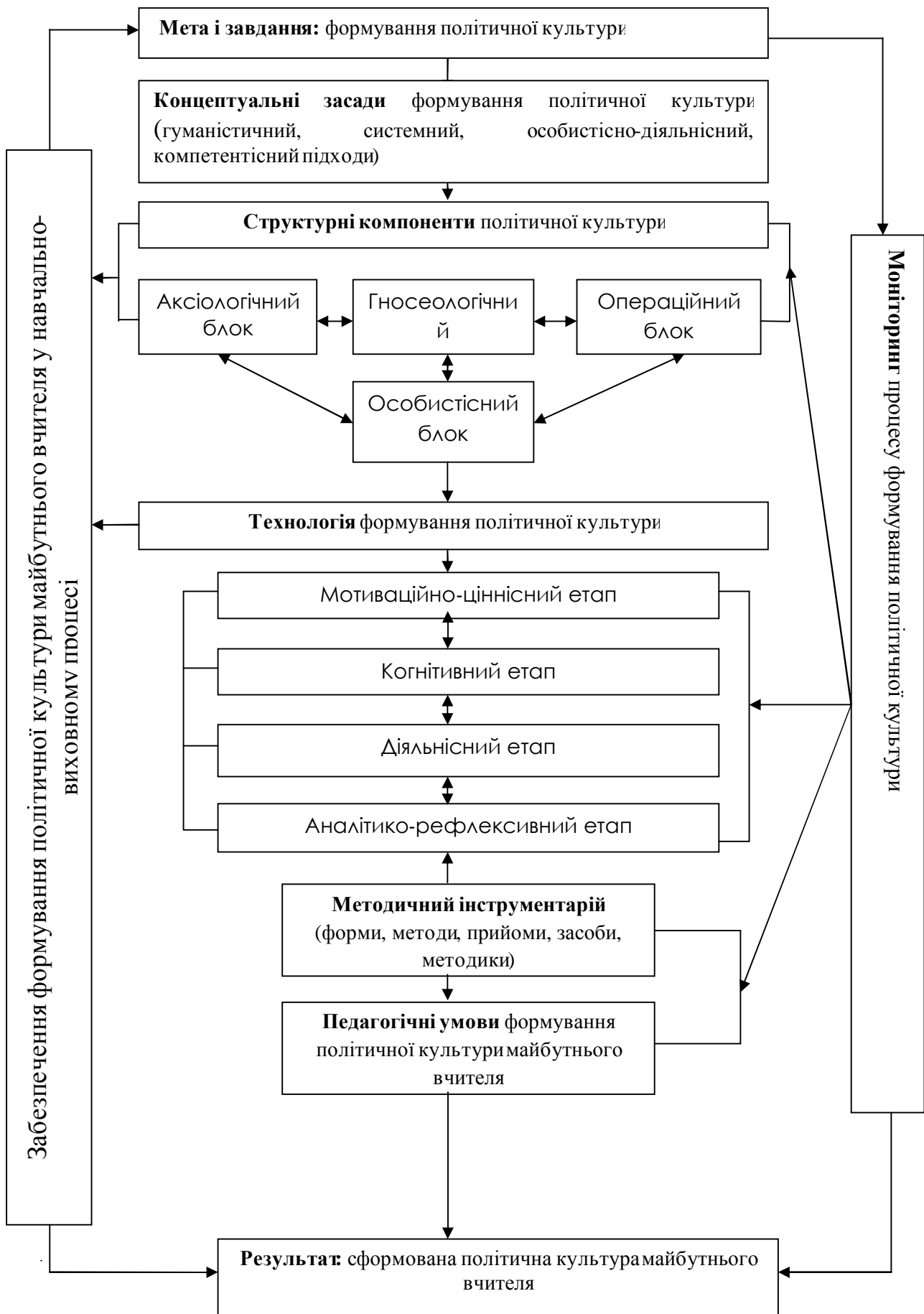

Рис. 1 Модель забезпечення формування політичної культури майбутнього вчителя

Метою цього процесу є формування політичної культури майбутнього вчителя як складової його професійної культури

Основними завданнями формування політичної культури майбутнього вчителя визначено:

- виховання в майбутнього вчителя інтересу до політики, до політичних знань, політичної літератури;
- виховання потреби в самоосвіті (оволодівати політичними знаннями, вміннями, розширяти політичний кругозір);
- озброєння майбутнього вчителя системою політичних знань і формування на цій основі політичних переконань і установок особистості;
- формування вмінь аналізувати і оцінювати суспільно-політичні події, які відбуваються в країні, світі;
- сприяння засвоєнню майбутнім вчителем політичних норм, цінностей, традицій своєї країни;
- виховання потреби брати участь у суспільно-політичній діяльності на засадах демократизму, вагомості, терпимості до інакомислення, поваги до законно створених державних інститутів;
- формування готовності до здійснення громадянсько-політичного виховання школярів.

Названі завдання мають вирішуватись конкретними шляхами загальної політичної соціалізації, політичного виховання та політичної освіти студентів і повинні передбачати розуміння й творче засвоєння цінностей і норм демократії; визнання майбутніми вчителями цивілізованих форм прояву активності та вияву політичного протесту; виховання терпимості, лояльності, політичної толерантності, формування громадянськості

Під час створення моделі, ґрунтуючись на гуманістичній парадигмі та враховуючи здобутки сучасної теорії і методики професійної освіти, ми визначили її *концептуальні засади*, а саме: гуманістичний, системний, особистісно-діяльнісний, компетентісний підходи. Це, на нашу думку, сприятиме оптимальному забезпеченню формування політичної культури майбутнього вчителя.

Основними напрямками реалізації гуманістичного підходу формування політичної культури майбутнього вчителя вважаємо такі:

- зміна пріоритетів у професійній підготовці майбутнього вчителя: через задоволення особистої мети, зацікавленості і потреб кожного студента досягти успіху в оволодінні професійною культурою створити умови для саморозвитку й становлення політичної культури майбутнього вчителя як менеджера освіти;
- демократизація навчально-виховного процесу, що дозволяє кожному студенту вільно й усвідомлено здійснювати свій світоглядний вибір;
- зміна методів управління навчально-виховним процесом: надання переваги соціально-психологічним, соціально-педагогічним методам, які забезпечують створення емоційно сприятливої атмосфери для становлення суб'єктної позиції студентів

Системний підхід дає можливість розглядати об'єкти, що вивчаються, у взаємозв'язку та взаємозумовленості з іншими об'єктами. Він дозволяє виділити й забезпечити повноту компонентів необхідних для досягнення поставленої мети, виявити їх зв'язок та залежність. Тому ми, підтримуючи М.Скаткіна, В.Краєвського, В.Дмитрієнко, В.Сластьоніна та інших дослідників, вважаємо використання системного підходу в створенні комплексної моделі забезпечення формування політичної культури майбутнього вчителя одним з основних та опорних методологічних підходів.

Звернення до *особистісно-діялісного підходу* зумовлено тим, що саме діяльність є основою, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості. Діяльність людини є процесом, в якому здійснюються переходи між полюсами суб'єкт-об'єкт, тобто відбувається перехід об'єкта в його суб'єктивну форму і, разом з тим, у діяльності здійснюється також перехід у об'єктивні результати

Разом з тим, формування політичної культури вчителя як складової його професійної культури в силу своєї надзвичайної складності, потребує особливої уваги до особистісного фактору. Поєднання особистісного і діялісного аспектів є виключно важливим, бо саме таким чином досягається необхідна цілісність образу вчителя.

Останнім часом все більше вчених у своїх дослідженнях, пов'язаних з проблемою професійної підготовки майбутнього вчителя, як теоретико-методологічну основу використовують *компетентісний підхід*, що є, на наш погляд, цілком виправданим, оскільки, саме компетентність є важливішим показником професіоналізму, готовності людини до здійснення тієї чи іншої діяльності.

Політична культура майбутнього вчителя є інтегрованим утворенням особистості, яке є результатом соціалізації і професійної підготовки. Її формування відбувається під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. До внутрішніх факторів слід віднести: потребу, бажання і прагнення студентів до професійного самовдосконалення, розуміння соціальної ролі вчительської професії та важливості оволодіння політичною культурою. Внутрішні фактори зумовлюються дією зовнішніх факторів, до яких слід віднести різні впливи з боку оточуючого середовища. Серед таких впливів нас цікавлять насамперед ті, які є спеціально організованими. І це, в першу чергу, навчально-виховний процес, що здійснюється в межах педагогічного університету. Цей фактор вважаємо провідним у формуванні політичної культури майбутнього вчителя. Тому розроблена модель передбачає забезпечення політичної культури майбутнього вчителя в різних видах діяльності в межах навчально-виховного процесу педагогічного університету – навчальній, позааудиторній виховній, громадській.

Для успішного розв'язання проблеми формування політичної культури майбутнього вчителя необхідно

мати чітке уявлення про технологічні етапи цього процесу. Тому важливим елементом розробленої нами моделі є *технологія процесу формування політичної культури майбутнього вчителя*.

На основі теоретичного аналізу проблеми, проведення пілотажного дослідження було виділено *педагогічні умови* формування політичної культури студентів серед яких провідними вважаємо:

- підготовка викладачів педагогічного коледжу до формування громадянськості у майбутніх учителів початкових класів;
- забезпечення громадянсько-політичної спрямованості змісту навчально-виховного процесу шляхом внесення відповідних змін у зміст навчання і позааудиторної роботи, застосування комплексу адекватних методів, форм і засобів.

Важлива роль у забезпеченні формування політичної культури майбутнього вчителя належить *моніторингу* цього процесу. Моніторинг виступає інформаційною базою з її систематичним опрацюванням викладачем і супровідним контролем із поточним коригуванням педагогічної взаємодії викладача й студента у процесі формування політичної культури майбутнього вчителя.

Висновки.

Розроблена нами модель є життєздатною, оскільки враховує особливості професійної підготовки майбутнього вчителя. Крім того, вона розроблена нами на основі змісту й структури політичної культури особистості, інноваційної мети й змісту політичної освіти сучасного педагога, змісту й структури навчально-виховного процесу вищого педагогічного навчального закладу, а також засобів, методів та умов результативності процесу формування політичної культури майбутнього вчителя, критеріїв та показників оцінки його ефективності.

Подальші дослідження передбачається провести в напрямку вивчення інших проблем забезпечення формування політичної культури майбутнього вчителя.

Література

1. Бебик В.М., Головатий М.Ф., Ребало В.А. Політична культура сучасної молоді. – К.: А.Л.Д., 1996. – 112 с.
2. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). – Харків: Основа, 1998. – 300 с.
3. Кейзеров Н.М. Политическая и правовая культура Методологические проблемы. – М.: Юрид. лит., 1983. – 232 с.
4. Коберник О. Проектування навчально-виховного процесу: управлінський аспект // Освіта і управління. – 1997. – Т.1. - № 4. – С.42-47.
5. Черкас Г.В. Педагогічна практика в системі підготовки вчителя // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту // зб. наук. праць за редакцією проф. Єрмакова С.С. - Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2008. - №1. - С. 155-158.

Надійшла до редакції 01.10.2008р.